

Druk van de inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen

Tineke de Jonge, Peter Meuwissen en Reinder Lok

Het CBS ontwikkelt een nieuwe belastingsstatistiek. Als eerste zijn daarin de inkomstenbelasting en de premies volksverzekeringen opgenomen. In dit artikel worden de eerste resultaten gepresenteerd.

Centraal staat daarin de belastingdruk door de inkomstenbelasting en de premies volksverzekeringen, kortweg de inkomensheffing genaamd. Maar ook wordt uitgebreid ingegaan op het herverdelende effect van de inkomensheffing. Wat zijn de ontwikkelingen in de afgelopen jaren? Hoe verschilt de druk voor de verschillende soorten huishoudens? Wie heeft vooral voordeel van aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen?

1. Inleiding

Dit artikel analyseert de druk die de inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen uitoefenen op het brutoinkomen. Deze twee heffingen worden over het algemeen samengevoegd en aangeduid met de term 'inkomensheffing'. In dit artikel wordt deze terminologie gevolgd. Huishoudens fungeren in de analyse als inkomenseenheid. Veel van de componenten die bijdragen aan de belastingdruk zijn namelijk alleen aan huishoudens als geheel toe te rekenen.

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van de resultaten van een nieuwe belastingsstatistiek waarin als eerste gegevens over de inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen zijn opgenomen. Op termijn zullen ook heffingen van decentrale overheden (lokale belastingen) en indirect aan de overheid betaalde belastingen (btw en accijnzen) worden toegevoegd (De Jonge 2010). In de loop van 2011 zullen meer artikelen verschijnen, waarin ingegaan zal worden op bepaalde componenten van de belastingdruk in samenhang met specifieke doelgroepen.

De opbouw van dit artikel is als volgt. In de paragrafen 2 tot en met 4 worden de ontwikkelingen in de periode 2001–2009 besproken. Paragraaf 2 gaat in op de plaats die de inkomensheffing in het traject van brutoinkomen naar besteedbaar inkomen inneemt. Paragraaf 3 beschrijft de componenten die samen de uiteindelijke druk bepalen en maakt de invloed van vrijstellingen, aftrekposten en heffingskortingen zichtbaar. Paragraaf 4 brengt de variatie in de hoogte van de belasting- en premiedruk in beeld. Vervolgens bespreekt paragraaf 5 de verschillen in druk tussen huishoudens naar inkomen, terwijl paragraaf 6 de verschillen naar de belangrijkste inkomstenbron van het huishouden belicht.

2. Van brutoinkomen naar besteedbaar inkomen in 2001–2009

Het inkomen dat overblijft na aftrek van de inkomensheffing van het brutoinkomen is niet gelijk aan wat huishoudens kunnen besteden. Ook premies voor verzekeringen tegen

Korte historie van de Nederlandse belastingen

De basis voor het huidige Nederlandse belastingstelsel werd gelegd tijdens de Franse bezetting die begon aan het eind van de 18e eeuw. De Republiek der Nederlanden hield in die tijd op te bestaan en er kwam een centraal gevormd landsbestuur. Daarmee was de eenheidsstaat geboren. Dat bracht met zich mee dat er ook eenheid in de belastingen moest komen. Een algemeen belastingstelsel werd ingevoerd, dat meer dan voorheen rekening hield met de draagkracht van de belastingplichtigen. Zo werd bijvoorbeeld een personele belasting geheven over persoonlijke rijkdom die werd afgemeten aan het aantal dienstboden, koets- en rijpaarden, haardsteden, ramen en deuren in de huizen en de waarde van grond (Ministerie van Financiën 2005).

In de loop van de 19e en het begin van de 20e eeuw kwamen de belastingen op inkomen, winst en vermogen pas echt tot ontwikkeling. De belastingtarieven stegen vooral na afloop van de Eerste en Tweede Wereldoorlog spectaculair tot een toptarief van 72 procent voor de inkomstenbelasting en 0,8 procent voor de vermogensbelasting in de tweede helft van de 20e eeuw. De laatste grote wijziging van het belastingstelsel werd in 2001 doorgevoerd. Sinds dat jaar zijn de belastingheffingen over de opbrengst van werk en van vermogen van elkaar gescheiden en verdeeld over drie boxen. De opbrengst van werk valt in box 1 waarin een toptarief van 52 procent geldt. In box 2 wordt inkomen uit aanmerkelijk belang in een aandelenvennootschap belast tegen een vast tarief van 25 procent. Inkomsten uit vermogen ten slotte, vallen in box 3 en worden belast tegen een tarief van 30 procent over een fictieve opbrengst van 4 procent. Met dit fictieve rendement is het belastingstelsel weer terug bij het systeem uit 1892, zij het dat hierover toenmaals een progressief tarief met een top van 5 procent gold (Zwemmer 2001).

werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid, pensioenpremie en soms ook overdrachten tussen huishoudens (bijvoorbeeld alimentatie) drukken op het brutoinkomen. We spreken hier over de totale druk, ofwel de druk door belastingen, premies en overdrachten die huishoudens daadwerkelijk verschuldigd zijn. Het besteedbaar inkomen is het brutoinkomen minus de totale druk.

Tussen 2001 en 2009 nam het brutoinkomen van alle Nederlandse particuliere huishoudens toe met 32 procent van 308 miljard euro tot 407 miljard euro.¹⁾ Het besteedbare inkomen groeide in deze periode met 29 procent. De gemiddelde totale druk kwam in 2009 uit op 40,0 procent, dat was 1,2 procent hoger dan in 2001, maar 2,0 procent lager dan in 'topjaar' 2005, toen de druk 42,0 procent was.

De druk van de inkomensheffing nam van 2001 tot 2005 af, terwijl de druk van de overige premies en overdrachten in

Staat 1
Van brutoinkomen naar besteedbaar huishoudinkomen

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008**	2009*
<i>mld euro</i>									
Brutoinkomen	308	322	329	342	352	367	388	405	407
inkomstenbelasting/premies volksverzekeringen	61	62	62	64	65	69	73	78	79
overige premies en overdrachten	59	64	70	75	79	81	81	86	84
Besteedbaar huishoudinkomen	189	196	197	203	208	217	234	242	244
<i>% brutoinkomen</i>									
Gemiddelde totale druk	38,8	39,1	40,2	40,7	41,0	40,8	39,8	40,3	40,0
inkomstenbelasting/premies volksverzekeringen	19,8	19,4	19,0	18,7	18,6	18,7	18,9	19,2	19,5
overige premies en overdrachten	19,0	19,8	21,2	22,0	22,3	22,1	20,9	21,1	20,6

dezelfde periode toenam van 19,0 naar 22,3 procent. Vanaf 2006 is het omgekeerd: de druk van de inkomensheffing steeg, terwijl die van de overige premies en overdrachten daalde.

In het vervolg van dit artikel wordt alleen ingegaan op de druk door inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen. De overige premies en overdrachten blijven buiten beschouwing.

3. Drukverlichting door aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen

Om het verschuldigde bedrag aan inkomensheffing te kunnen berekenen, moet allereerst de grondslag voor deze heffing bepaald worden. Uitgangspunt voor de grondslag is het bruto belastbare inkomen. Dit is het brutoinkomen minus bepaalde componenten die buiten de inkomensheffing vallen, zoals kinderbijslag of huurtoeslag. Ook worden inkomsten uit eigen woning en vermogen voor het bruto belastbare inkomen anders meegerekend dan in het brutoinkomen (De Jonge 2010). De verschillen tussen brutoinkomen en bruto belastbaar inkomen en de effecten daarvan op de belasting- en premiedruk zijn in dit artikel niet meegenomen.

Het bruto belastbare inkomen valt uiteen in drie boxen (zie kader 1). De grondslag om de hoogte van de inkomensheffing te berekenen, volgt door dit inkomen per box te verminderen met:

- inkomensbestanddelen die zijn vrijgesteld, waaronder de bos- en landbouwvrijstelling en de kwijtscheldingswinst;
- aftrekposten waaronder de ondernemersaftrek, de aftrek van studiekosten en de kosten voor levensonderhoud van kinderen jonger dan 30 jaar.

Het brutobedrag aan inkomensheffing wordt vervolgens verlaagd met de heffingskortingen waarop iemand recht heeft. Deze heffingskortingen deden in 2001 hun intrede in het belastingstelsel en kwamen in de plaats van de belastingvrije voet die tot die tijd bestond.

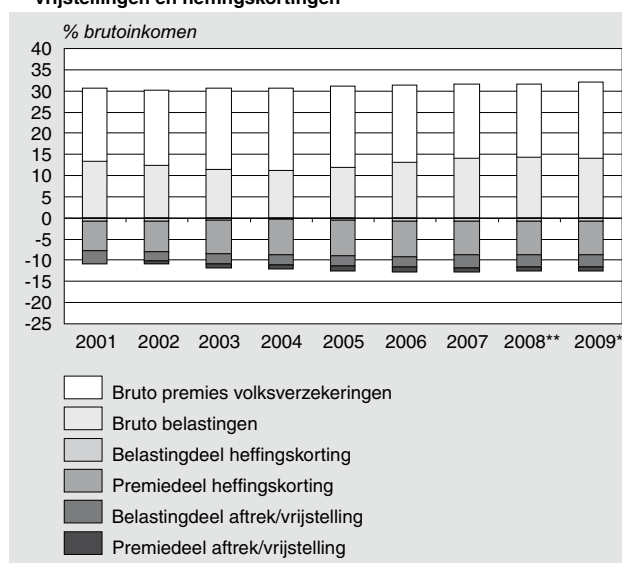
Wat overblijft, is het verschuldigde bedrag aan inkomensheffing. Een eventueel negatief bedrag wordt gelijk aan nul

gesteld. De verschuldigde inkomensheffing valt uiteen in een belastingdeel en een deel aan premies volksverzekeringen, net als het belastingvoordeel dat een belastingplichtige heeft uit aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen.

Voor het inkomen in box 1 gelden progressieve tarieven, verdeeld over vier schijven. Hogere inkomens betalen hierdoor relatief meer belasting dan lagere inkomens. In box 2 en box 3 zijn de tarieven vast. Daarnaast verschillen de aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen die de belastingdruk verlichten sterk per huishouden, zowel in aantal als in omvang. Door dit alles is de druk van de uiteindelijke inkomensheffing op het brutoinkomen – ook bij een gelijk brutoinkomen – niet voor elk huishouden gelijk.

De resultaten voor alle particuliere huishoudens samen zijn weergegeven in figuur 1. Deze geeft voor de periode 2001–2009 de ontwikkeling weer van de brutodruk van de inkomensheffing als percentage van het brutoinkomen van huishoudens en de verlichting hiervan door vrijstellingen, aftrekposten en heffingskortingen. De nettodruk is gelijk aan het verschil tussen de brutodruk en de genoemde verlichting hiervan.

1. Brutodruk inkomensheffing en verlichting door aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen

In 2001 verlichtten aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen de brutodruk van de inkomensheffing met 10,9 procentpunten. Dit voordeel liep op tot 12,8 procentpunten in 2006 en was in de drie jaar daarna weer 12,5 procentpunten.

Het belastingvoordeel kwam vooral voor rekening van het premiedeel van de heffingskortingen. Dit komt omdat de tarieven uit schijf 1 de verdeelsleutel vormen volgens welke de heffingskortingen van de belastingen en premies volksverzekeringen afgetrokken worden. In deze schijf is het belastingtarief relatief laag. Het aandeel van het premiedeel van de heffingskortingen in het totale voordeel via de drukverlichtende componenten varieerde in 2001–2009 tussen de 64,1 en 70,2 procent.

4. Variatie in de hoogte van de belasting- en premiedruk

De nettodruk van de inkomensheffing is niet voor elk huishouden hetzelfde. Bovendien kan deze per jaar sterk verschillen, afhankelijk van het brutoinkomen, de samenstelling van het huishouden en in samenhang daarmee de aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen waar het huishouden recht op heeft. Voor de analyse van de variatie in de belasting- en premiedruk is eerst per huishouden berekend hoeveel procent van het brutoinkomen betaald is aan belastingen en premies volksverzekeringen. Door de huishoudens te rangschikken naar hoogte van dit percentage en vervolgens te splitsen in vier groepen van elk 25 procent, ontstaan zogenaamde drukkwartielen. Het eerste hiervan ondervindt de laagste druk, het vierde de hoogste.

In 2009 was de nettodruk voor huishoudens die ingedeeld waren in het laagste drukkwartiel minder dan 7,3 procent. Huishoudens in het tweede en derde drukkwartiel droegen in dat jaar maximaal respectievelijk 16,1 en 21,0 procent van hun brutoinkomen af, terwijl huishoudens in het hoogste drukkwartiel meer dan 21,0 procent van hun brutoinkomen kwijt waren aan inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen.

Wanneer wordt gekeken naar de ontwikkelingen in de afgelopen negen jaar dan valt op dat de bovengrenzen van de nettodruk van de inkomensheffing voor de huishoudens in de laagste twee drukkwartielen tussen 2001 en 2007 daalden. Deze daling was vooral sterk voor huishoudens in het allerlaagste drukkwartiel. In 2001 waren deze huishoudens maximaal 9,8 procent van hun brutoinkomen kwijt aan inkomensbelasting en premies volksverzekeringen, in 2007 was dat aandeel gedaald naar 5,8 procent.

De belangrijkste oorzaak hiervoor moet gezocht worden in de heffingskortingen. Tussen 2001 en 2007 nam de totale omvang van de heffingskortingen toe. Uit een onderzoek voor 2007 van Lok (2009) blijkt dat vooral huishoudens met minderjarige kinderen in de laagste inkomensregionen hier voordeel bij hadden.

Tussen 2007 en 2009 nam de maximale nettodruk van de inkomensheffing voor de huishoudens in het allerlaagste drukkwartiel weer toe. Dit gold in mindere mate ook voor de

huishoudens in het op één na laagste kwartiel. Deze stijging komt ondermeer doordat de kinderkorting in 2008 werd vervangen door een kindertoeslag. Deze toeslag wordt beschouwd als onderdeel van het brutoinkomen dat hierdoor voor de rechthebbenden omhoog ging.²⁾

Staat 2
Grenzen drukkwartielen inkomensheffing

	1e 25%-grens	2e 25%-grens	3e 25%-grens
2001	9,8	16,8	20,5
2002	9,0	16,4	20,2
2003	8,4	16,1	20,0
2004	7,7	15,8	19,9
2005	6,9	15,5	20,0
2006	6,1	14,9	19,8
2007	5,8	14,9	20,0
2008**	6,5	15,3	20,3
2009*	7,3	16,1	21,0

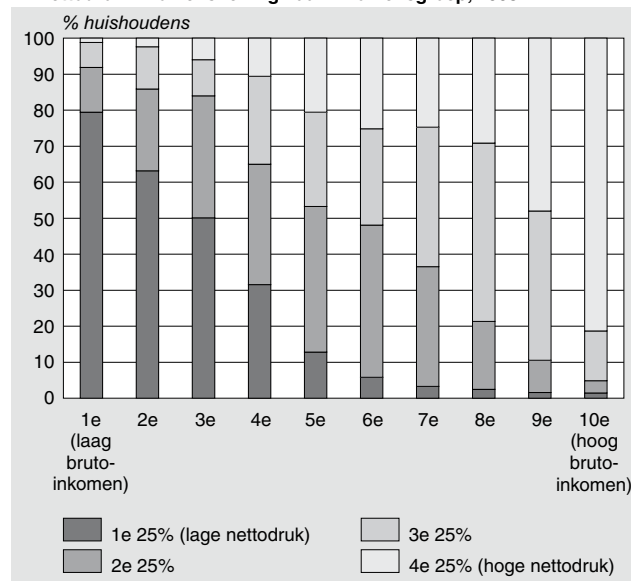
5. Druk van de inkomensheffing en de hoogte van het brutoinkomen

Draagkrachtprincipe

Heffing naar draagkracht is een van de principes van het belastingstelsel. Het houdt in dat iemand meer belasting moet betalen naarmate zijn inkomen hoger is. In de inkomstenbelasting is dit principe vormgegeven door de combinatie van een schijvensysteem in box 1 met oplopende tarieven, de mogelijkheid om bepaalde kosten af te trekken en de toekenning van heffingskortingen aan bepaalde groepen (Studiecommissie belastingstelsel 2009).

Figuur 2 illustreert hoe het draagkrachtprincipe in de praktijk uitpakt voor huishoudens in de verschillende inkomensdecielen. De huishoudens zijn daartoe gerangschikt naar hoogte van hun brutoinkomen en vervolgens opgeknipt in groepen van elk 10 procent van de huishoudens. De eerste 10%-groep bestaat uit de huishoudens met de laagste

2. Nettodruk inkomensheffing naar inkomensgroep, 2008**

inkomens, de tiende 10%-groep uit de huishoudens met de hoogste inkomens. Voor elke groep is nagegaan hoe de netto belasting- en premiedruk verdeeld is over de vier drukkwartielgroepen (zie paragraaf 4).

Wat blijkt is dat 80 procent van de huishoudens in het eerste inkomensdeciel in het laagste drukkwartiel valt. In 2008 hadden de huishoudens in dit drukkwartiel een belastingdruk van minder dan 6,5 procent (zie staat 2). Naarmate het inkomen stijgt, behoort een steeds groter deel van de huishoudens tot het kwartiel met de hoogste belastingdruk. Voor de 10 procent huishoudens met de hoogste inkomens, geldt dit voor iets meer dan 80 procent.

Inkomensheffing als beleidsinstrument om te herverdelen

De overheid gebruikt het draagkrachtprincipe in de inkomensheffing als beleidsinstrument om inkomens te herverdelen. Zo bedroeg in 2008 de gemiddelde nettodruk voor huishoudens in het eerste inkomensdeciel 4,6 procent. Voor huishoudens in het hoogste inkomensdeciel was de druk bijna zes keer zo hoog. In absolute zin was dit verschil nog vele malen groter: de hoogste inkomensgroep droeg met gemiddeld bijna 44 duizend euro bijna honderd maal zoveel aan belastingen en premies af als de laagste inkomensgroep die 450 euro betaalde.

Het herverdelende effect van de inkomstenheffing blijkt hieruit dat voor de aftrek van de belastingen en premies het gemiddelde brutoinkomen van de huishoudens uit de hoogste inkomensgroep ruim zestien keer zo hoog was als dat van de huishoudens met de laagste inkomens. Na de aftrek was dat teruggebracht tot ruim twaalf maal.

Hierbij moet wel worden opgemerkt dat de spreiding van inkomens in de hoogste inkomensgroep erg groot is vergeleken met de andere 10%-groepen. Het inkomen in deze hoogste inkomensgroep is namelijk aan de bovenkant niet begrensd. De allerhoogste inkomens trekken daardoor zowel het gemiddelde inkomen als de gemiddelde druk in deze groep sterk omhoog.

Druk van premies volksverzekeringen versus druk inkomstenbelasting

De nettodruk van de verschuldigde premies volksverzekeringen is met ongeveer 10,4 procent het hoogst voor de zevende en achtste 10%-groep. Dit komt vooral omdat deze premies alleen verschuldigd zijn over het deel van het inkomen tot de grens van de tweede schijf in combinatie met de progressieve tarieven in box 1. In 2008 lag genoemde grens op 31 589 euro. Het gemiddelde belastbare inkomen van ongeveer 55 duizend euro in de achtste inkomensgroep valt voor meer dan de helft nog binnen deze grens. In de twee hoogste inkomensgroepen komt dit inkomen ruim boven de grens uit vanaf waar het hoogste belastingtarief geldt. Alleen in deze inkomensgroepen is de netto belastingdruk hoger dan de netto premiedruk.

Drukverlichting naar hoogte van het inkomen

Veel meer dan de progressieve belastingtarieven, dragen aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen bij aan het verschil in de nettodruk tussen inkomensgroepen. Zonder het belastingvoordeel van deze drukverlichtende componenten, zou de gemiddelde druk op het brutoinkomen voor de huishoudens in de laagste inkomensgroep op 24,4 procent in plaats van op 4,6 procent uitkomen. In de hoogste inkomensgroep is dit verschil veel minder groot. Voor deze groep bedraagt de brutodruk door de inkomensheffing 36,1 procent, de aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen zorgen ervoor dat deze teruggebracht wordt tot een nettodruk van 27,5 procent.

Het zijn vooral heffingskortingen die verantwoordelijk zijn voor de verlichting van de brutodruk. De toegepaste verdeelsleutel (zie paragraaf 1), zorgt ervoor dat deze voornamelijk de premieinkomsten voor de volksverzekeringen reduceren. Voor de laagste inkomensgroepen geldt dit het sterkst.

De hoogste inkomensgroepen, en dan vooral de huishoudens met een inkomen in de zesde tot en met de

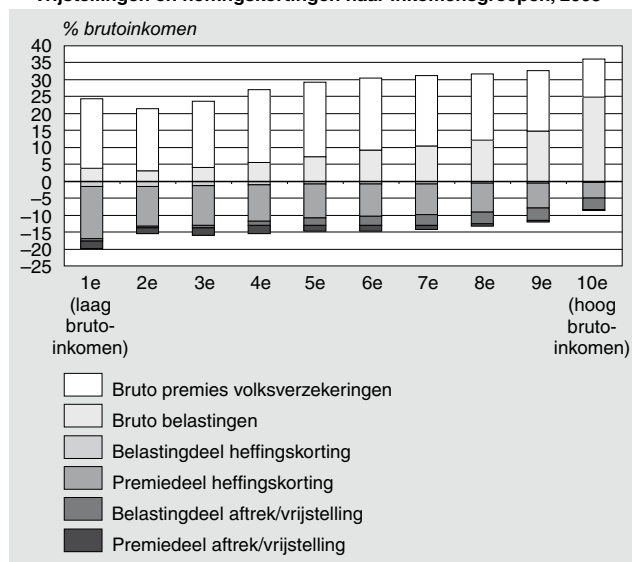
Staat 3
Inkomensherverdeling door de inkomensheffing naar inkomensgroep, 2008**

	1e (laag bruto- inkomen)	2e	3e	4e	5e	6e	7e	8e	9e	10e (hoog bruto- inkomen)
<i>euro</i>										
Gemiddeld brutoinkomen	9 836	18 796	24 923	32 050	40 386	49 716	60 296	73 288	91 951	159 646
verschuldigde belastingen en premies	450	1 129	1 898	3 730	5 798	7 887	10 300	13 534	18 930	43 830
Na afdracht belastingen en premies	9 386	17 668	23 025	28 321	34 588	41 829	49 996	59 753	73 021	115 816
<i>% brutoinkomen</i>										
Gemiddelde nettodruk	4,6	6,0	7,6	11,6	14,4	15,9	17,1	18,5	20,6	27,5
verschuldigde premies	3,0	4,9	5,8	8,6	10,1	10,3	10,4	10,4	9,9	6,5
verschuldigde belastingen	1,5	1,1	1,8	3,0	4,2	5,6	6,7	8,1	10,6	21,0
<i>inkomen/inkomen laagste 10%-groep</i>										
Voor inkomensheffing	1,0	1,9	2,5	3,3	4,1	5,1	6,1	7,5	9,3	16,2
Na inkomensheffing	1,0	1,9	2,5	3,0	3,7	4,5	5,3	6,4	7,8	12,3

negende 10%-groep, profiteren relatief het meest van aftrekposten en vrijstellingen. Voor de huishoudens in deze inkomensgroepen leiden deze tot een drukverlichting van meer dan 4,0 procentpunten, tegenover een vermindering van de druk met 2,3 procentpunten bij de op een na laagste inkomensgroep.

Het voordeel door aftrekposten en vrijstellingen gaat bij de laagste inkomens vooral ten koste van de premies volksverzekeringen. Naarmate het inkomen hoger is, verlagen aftrekposten en vrijstellingen vooral de te betalen belastingen. De aftrek van hypotheekrente is de belangrijkste component in het voordeel uit aftrekposten en vrijstellingen. Bij de laagste inkomensgroep bepaalt de hypotheekrenteaftrek 43 procent van het voordeel en in de hoogste inkomensgroepen zelfs ruim 70 procent.

3. Brutodruk inkomensheffing en verlichting door aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen naar inkomensgroepen, 2008**

6. Druk van de inkomensheffing en de belangrijkste inkomstenbron

Andere beleidsdoelen van aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen

Drukverlichtende componenten dienen niet uitsluitend het draagkrachtprincipe. Sommige van deze componenten zijn geïntroduceerd om bepaalde activiteiten te stimuleren. Zo zijn er vrijstellingen voor groenbeleggingen, heffingskortingen waarmee de overheid de arbeidsparticipatie wil stimuleren en aftrekposten speciaal voor ondernemers om het zelfstandige ondernemerschap ondersteunen.

In de inkomensheffing zelf bestaat er, naast de tariefdifferentiatie, een belangrijk onderscheid tussen jongere belastingplichtigen en AOW'ers. De eerste groep moet wel AOW-premie betalen, terwijl de tweede groep die bestaat uit

ontvangers van uitkeringen die grotendeels uit deze premies betaald worden, daarvan is vrijgesteld.

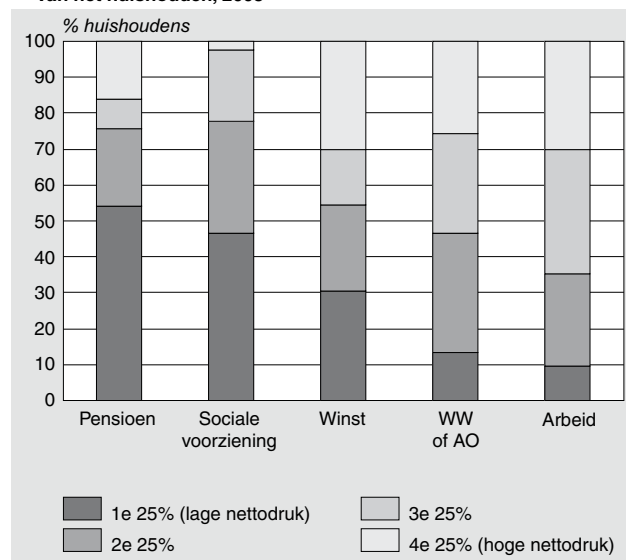
Nadat in de vorige paragrafen aandacht werd besteed aan de druk van de inkomensheffing naar de hoogte van het inkomen, belicht de volgende paragraaf daarom deze druk naar de belangrijkste bron van inkomsten van het huishouden.

Huishoudens met pensioen als voornaamste inkomensbron kennen een relatief lage nettodruk. Van deze huishoudens valt ruim de helft in het laagste drukkwartiel. Nog eens 22 procent valt in het op een na laagste drukkwartiel. De belangrijkste reden hiervoor is dat 65-plussers geen AOW-premie hoeven te betalen. Ook huishoudens die vooral van sociale voorzieningen zoals een bijstandsuitkering leven, zijn relatief veel te vinden in de laagste twee drukkwartielen. Dit komt doordat zij vaak een laag inkomen hebben: 93 procent heeft een huishoudinkomen in een van de eerste drie 10%-groepen van het brutoinkomen.

De verdeling van de huishoudens met een hoofdinkomen uit een uitkering vanwege werkloosheid of arbeidsongeschiktheid over de verschillende drukkwartielen is vergelijkbaar met die van huishoudens met arbeid als belangrijkste inkomstenbron. Dat is niet zo vreemd, omdat de hoogte van deze uitkeringen dikwijls gerelateerd is aan het inkomen uit vroegere arbeid. Huishoudens met een WW- of arbeidsongeschiktheidsuitkering zijn wel iets vaker in de twee laagste drukkwartielen te vinden en iets minder vaak in de twee hoogste kwartielen vergeleken met huishoudens met vooral inkomsten uit arbeid.

Huishoudens waar een eigen onderneming de grootste bijdrage aan het inkomen levert, zijn naar verhouding zowel vaak te vinden in het laagste drukkwartiel (30 procent), als in het hoogste drukkwartiel (30 procent). Dit komt doordat onder deze huishoudens relatief veel dwergen (lage inkomens) en relatief veel reuzen (hoge inkomens) voorkomen (Moonen 2009).

4. Nettodruk inkomensheffing naar belangrijkste inkomensbron, van het huishouden, 2008**

Het herverdelende effect van de inkomensheffing naar inkomensbron

Wat is het herverdelende effect van de nettodruk van de inkomensheffing wanneer gekeken wordt naar de voornaamste inkomensbron van huishoudens? Huishoudens met voornamelijk inkomen uit sociale voorzieningen hebben met 16 duizend euro veruit het laagste gemiddelde brutoinkomen. Het is ongeveer half zo hoog als dat van huishoudens met een WW-, of arbeidsongeschiktheidsuitkering (bijna 32 duizend euro) of pensioen (bijna 33 duizend euro). Na aftrek van de verschuldigde premies en belastingen is deze verhouding nauwelijks veranderd.

De inkomensheffing werkt wel nivellerend op het inkomen van huishoudens met arbeid of winst als voornaamste inkomensbron. Deze huishoudens hebben gemiddeld een brutoinkomen van respectievelijk bijna 67 duizend euro en bijna 82 duizend euro, waarvan een groot deel in de hogere tariefschijven valt.

Drukverlichting naar inkomstenbron

Niet alleen naar hoogte van het inkomen, maar ook naar voornaamste inkomstenbron bestaan er grote verschillen tussen huishoudens in de mate waarin zij profijt hebben van de belastingvoordelen door aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen. Huishoudens die voornamelijk inkomsten uit een sociale voorziening hebben, profiteren naar verhouding het meest van heffingskortingen en maar weinig van aftrekposten en vrijstellingen.

Huishoudens met een WW- of arbeidsongeschiktheidsuitkering kennen een relatief hoge brutodruk door de inkomensheffing. Aangezien de hoogte van deze uitkeringen vaak gerelateerd is aan eerdere inkomsten uit werk, zijn deze huishoudens immers in alle inkomensgroepen te vinden.

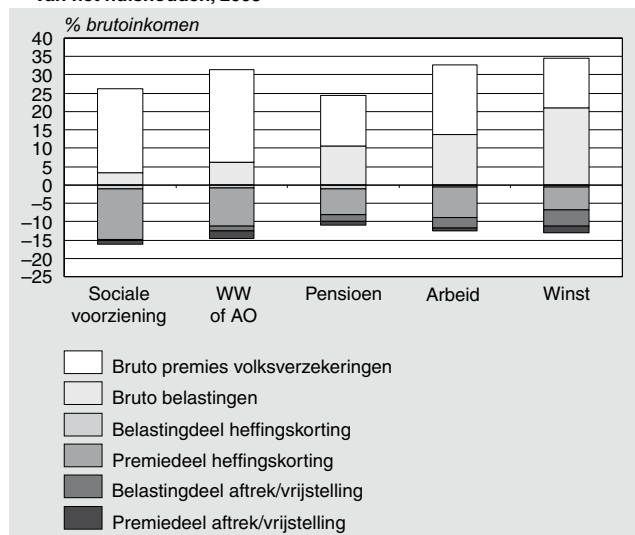
In 2008 trokken deze huishoudens ongeveer drie keer zo veel af voor buitengewone ziektekosten als huishoudens die inkomsten uit een sociale voorziening, arbeid of winst

als voornaamste inkomensbron hadden. Dit droeg voor een belangrijk deel bij aan het relatief grote belastingvoordeel uit aftrekposten en vrijstellingen voor deze groep.

Huishoudens die voornamelijk rondkwamen van pensioeninkomsten, trokken in 2008 het meest af aan buitengewone ziektekosten: ruim anderhalf maal zoveel als de huishoudens met een WW- of arbeidsongeschiktheidsuitkering. In 2009 is de aftrek voor buitengewone ziektekosten drastisch ingeperkt, waardoor het plaatje er voor dat jaar anders uit zal komen te zien. Hoe is nu nog niet te zeggen omdat daarin ook de effecten van de Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten die in 2009 is ingegaan moeten worden meegenomen. Informatie daarover is nog niet opgenomen in de nieuwe belastingstatistiek.

Bij huishoudens met inkomsten uit arbeid als voornaamste inkomensbron is de hypotheekrenteaftrek

5. Brutodruk inkomensheffing en verlichting door aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen naar belangrijkste inkomensbron van het huishouden, 2008**

Staat 4
Inkomensherverdeling door de inkomensheffing naar belangrijkste inkomstenbron van het huishouden, 2008**

	Sociale voorziening	WW of AO	Pensioen	Arbeid	Winst
Aantal huishoudens	407 282	287 555	1 739 174	3 962 718	807 575
<i>euro</i>					
Gemiddeld brutoinkomen	16 065	31 766	32 691	66 890	81 833
verschuldigde belastingen en premies	1 642	5 344	4 398	13 420	17 699
Na afdracht belastingen en premies	14 423	26 422	28 292	53 469	64 134
<i>% brutoinkomen</i>					
Gemiddelde nettodruk	10,2	16,8	13,5	20,1	21,6
verschuldigde premies	8,2	12,8	5,8	9,8	5,6
verschuldigde belastingen	2,0	4,0	7,7	10,3	16,1
<i>inkomen/inkomen sociale voorziening</i>					
Voor inkomensheffing	1,0	2,0	2,0	4,2	5,1
Na inkomensheffing	1,0	1,8	2,0	3,7	4,4

goed voor ruim 80 procent van het totale belastingvoordeel uit vrijstellingen en aftrekposten. Bij huishoudens die vooral rondkomen van een uitkering is dat hooguit een derde.

Huishoudens die voornamelijk inkomsten uit winst hebben, profiteren het meest van aftrekposten en vrijstellingen. Dat komt ondermeer doordat zij gebruik kunnen maken van regelingen die het ondernemerschap ondersteunen, waaronder de zelfstandigenaftrek. Maar ook de aftrek van de hypotheekrente speelt hierbij een rol, al is die wel aanmerkelijk kleiner dan bij de huishoudens met arbeid als voornaamste inkomensbron. Het aandeel van deze aftrek in het totale belastingvoordeel door aftrekposten en vrijstellingen is minder dan 40 procent. Door hun naar verhouding gemiddeld hoge brutoinkomen hebben ondernemershuishoudens relatief het minste voordeel van heffingskortingen.

Begrippen

Aanmerkelijk belang

Bezit van minste 5 procent van de aandelen, opties of winstbewijzen in een BV, NV of een coöperatie

Aftrekpost

Een bedrag voor gemaakte kosten dat van het belastbare inkomen mag worden afgetrokken

Belastingdruk

Belastingen als percentage van het brutoinkomen

Besteedbaar inkomen

Brutoinkomen uit arbeid, eigen onderneming, vermogen en ontvangen overdrachten, verminderd met betaalde inkomensoverdrachten, premies inkomensverzekeringen, premies ziektekostenverzekeringen en belastingen op inkomen en vermogen

Brutodruk

In dit artikel wordt onder brutodruk de druk van de inkomensheffing op het brutoinkomen verstaan zonder rekening te houden met het belastingvoordeel door aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen

Brutoinkomen

Inkomen uit arbeid en vermogen plus uitkeringen uit inkomensverzekeringen (bijvoorbeeld vanwege werkloos-

heid, arbeidsongeschiktheid of ouderdom), uitkeringen uit sociale voorzieningen (zoals bijstand), gebonden overdrachten (waaronder huursubsidie en de tegemoetkoming studiekosten) en ontvangen inkomensoverdrachten (zoals alimentatie van de ex-echtgenoot)

Heffingskorting

Een bedrag dat in mindering wordt gebracht op de over het belastbare inkomen berekende inkomensheffing

Inkomensheffing

Inkomstenbelasting plus premies volksverzekeringen

Nettodruk

In dit artikel wordt onder nettodruk de brutodruk van de inkomensheffing op het brutoinkomen verstaan verminderd met het belastingvoordeel door aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen

Uitkeringen sociale voorzieningen

Uitkeringen sociale voorzieningen zijn uitkeringen van de overheid aan personen of huishoudens die uit de algemene middelen (belastingopbrengsten) worden betaald. Er is geen verplichting tot premiebetaling.

Volksverzekering

Een verplichte, publiekrechtelijke verzekering voor iedere natuurlijke persoon die legaal ingezetene van Nederland is en niet aan de loonbelasting van een ander land is onderworpen. Ook een niet-ingezetene die aan de Nederlandse loonbelasting is onderworpen, is in beginsel verzekerd voor de volksverzekeringen.

Literatuur

Jonge, T. de (2010, 14 september). *Belastingdruk en belastinguitgaven*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Lok, R. (2009). Belasting- en inkomensregelingen voor gezinnen met minderjarige kinderen. *Sociaaleconomische trends* 2/2009, 15–20.

Ministerie van Financiën (2005, april). *Belastingen toen en nu*. Den Haag.

Moonen, L. (2009). De parade van Pen en de inkomensverdeling in Nederland. *Sociaaleconomische trends* 3/2009, 40–43.

Studiecommissie belastingstelsel (2010, 7 april). *Continuïteit en vernieuwing*. Den Haag.

Zwemmer, J.W. (2001). *De dood als belastbaar feit*. Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen, Amsterdam.

Noten in de tekst

- 1) Het gaat hier om inkomens van particuliere huishoudens ultimo van het jaar. De inkomens van personen die in de loop van het jaar zijn overleden of geëmigreerd zijn hierin niet opgenomen. Dat geldt eveneens voor de inkomens van personen in institutionele huishoudens.
- 2) Het komt vaker voor dat een tegemoetkoming in uitgaven

die eerst loopt via de inkomstenbelasting wordt vervangen door een toeslag die rechtstreeks aan de huishoudens wordt betaald. Deze toeslagen maken deel uit van het brutoinkomen. Zo is in 2005 de aftrek voor kinderopvang vervallen en vervangen door de toeslag voor kinderopvang. In 2009 is de aftrekpost buitengewone uitgaven in verband met ziekte sterk gereduceerd. Ter compensatie is voor de chronische zieken en gehandicapten een uitkering vanwege de wet tegemoetkoming ziektekosten chronisch zieken en gehandicapten (WTCG) ingevoerd. In de analyse die nu is uitgevoerd, zijn deze veranderingen niet meegenomen. Bij de verdere analyses zal dat wel gebeuren.